

Tillsammans för tidigt stöd och förebyggande insatser för barns psykiska hälsa

Umeå, 14 november 2024

Vård- och insatsprogram (VIP) för adhd

Nationellt system för kunskapsstyrning, programområde psykisk hälsa

Nationella arbetsgruppen adhd och autism

Gunilla Granholm, ordförande

Nationella riktlinjer 2024:

Adhd och autism

Prioriteringsstöd till dig som beslutar om resurser
i hälso- och sjukvården eller socialtjänsten

Nationella riktlinjer

Prioriteringsstöd till beslutsfattare i hälso- och sjukvården (inkl elevhälsa) eller socialtjänsten.

Prioriteringen bygger på bästa tillgängliga kunskap, och när samma kunskap finns i hela landet blir insatserna mer jämlika.

VIP – praktiskt stöd för att tillämpa kunskapen

- Webbaserade kunskapsstöd
- Utgår från NR och andra kunskapsstöd
- Vänder sig till personal i förskola, skola, socialtjänst och hälso- och sjukvård
- Omfattar barn, ungdomar, vuxna och äldre
- Syftar till likvärdiga insatser utifrån en helhetssyn

Nationella vård- och insatsprogram (vardochinsats.se)

PROGRAM

Adhd

Depression och ångestsyndrom

Missbruk och beroende

Schizofreni och liknande tillstånd

Självskadebeteende

ANVÄNDARGUIDE

Varje vård- och insatsprogram kan anpassas så att du får just den information du behöver för din verksamhet, yrkesroll och situation.
[Läs mer →](#)

OM PROGRAMMEN

Programmen är framtagna inom ramen för Nationellt system för kunskapsstyrning och riktar sig till hälso- och sjukvård, socialtjänst och skola.
[Läs mer →](#)

MATERIAL

Material som stöder kommuners och regioners arbete med att införa vård- och insatsprogram.
[Läs mer →](#)

NYHETER

VIP autism och VIP ätstörningar är under utveckling

PROGRAM

Adhd

1. Nivå och process

2. Om tillståndet

3. Tidiga tecken och tidig upptäckt

4. Förebyggande insatser

5. Kartläggning och utredning

6. Behandling och stöd

7. Kommunikation och delaktighet

8. Uppföljning på individnivå

9. Uppföljning på verksamhetsnivå

3. Tidiga tecken o

Barnhälsovården

Om man upptäcker barnuppmärksamhet, aktivitet utvecklingen och ger råd

Förskolan

Beteenden hos barn i förskola uppmärksamhet, aktivitet

Skolan

Beteenden hos elever i skola uppmärksamhet, aktivitet

Mödra- och barnhälsovård

Primärvård | Första linje

Psykiatrisk öppenvård

Psykiatrisk heldygnsvård

Psykiatrisk akutvård

Somatisk öppenvård

Somatisk heldygnsvård

Somatisk akutvård

Tandvård

Kommunal hälso- och sjukvård

Socialtjänst

Individ- och familjeomsorg

Funktionshinderomsorg | Socialpsykiatri

Äldreomsorg

Utbildning

Förskola | Pedagogisk omsorg

Skola | Elevhälsa

PROGRAM ▾

Adhd

1. Nivå och process

2. Om tillståndet

3. Tidiga tecken och tidig upptäckt

4. Förebyggande insatser

5. Kartläggning och utredning

6. Behandling och stöd

7. Kommunikation och delaktighet

8. Uppföljning på individnivå

9. Uppföljning på verksamhetsnivå

10. Lagar och regler

5. Kartläggning och utredning

Initial kartläggning på primärvård

Generell kartläggning av psykiska besvär inför diagnostisk utredning, val av stöd- och remittering.

Initial kartläggning på specialist

Generell kartläggning av psykiatriska symtom. Vägledande inför diagnostisk utredning och behandlingsinsatser.

Diagnostisk utredning, barn och ungdom

Diagnostisk utredning av adhd görs på barn- och ungdomsvård. Utredningen består av kartläggning. Anamnesen och klinisk bedömning utgör grunden för frågeställningen.

Alla yrkesroller

Läkare

Psykolog

Sjuksköterska

Undersköterska | Behandlingsassistent | Skötare

Vårdbiträde

Logoped

Dietist

Fysioterapeut

Arbetsterapeut

Kurator

Psykoterapeut

Socialsekreterare | Biståndshandläggare

Stödpedagog | Stödassistent | Boendestödjare

Lärare | Förskollärare | Fritidspedagog

Barnskötare | Elevassistent | Fritidsledare

Alla åldersgrupper

Barn (0-17 år)

Vuxna (18-64 år)

Äldre (65- år)

PROGRAM ▾

Adhd

1. Nivå och process

2. Om tillståndet

3. Tidiga tecken och tidig upptäckt

4. Förebyggande insatser

5. Kartläggning och utredning

6. Behandling och stöd

7. Kommunikation och delaktighet

8. Uppföljning på individnivå

9. Uppföljning på verksamhetsnivå

10. Lagar och regler

2. Om tillståndet

Adhd hos barn, ungdomar och vuxna

Adhd hos äldre

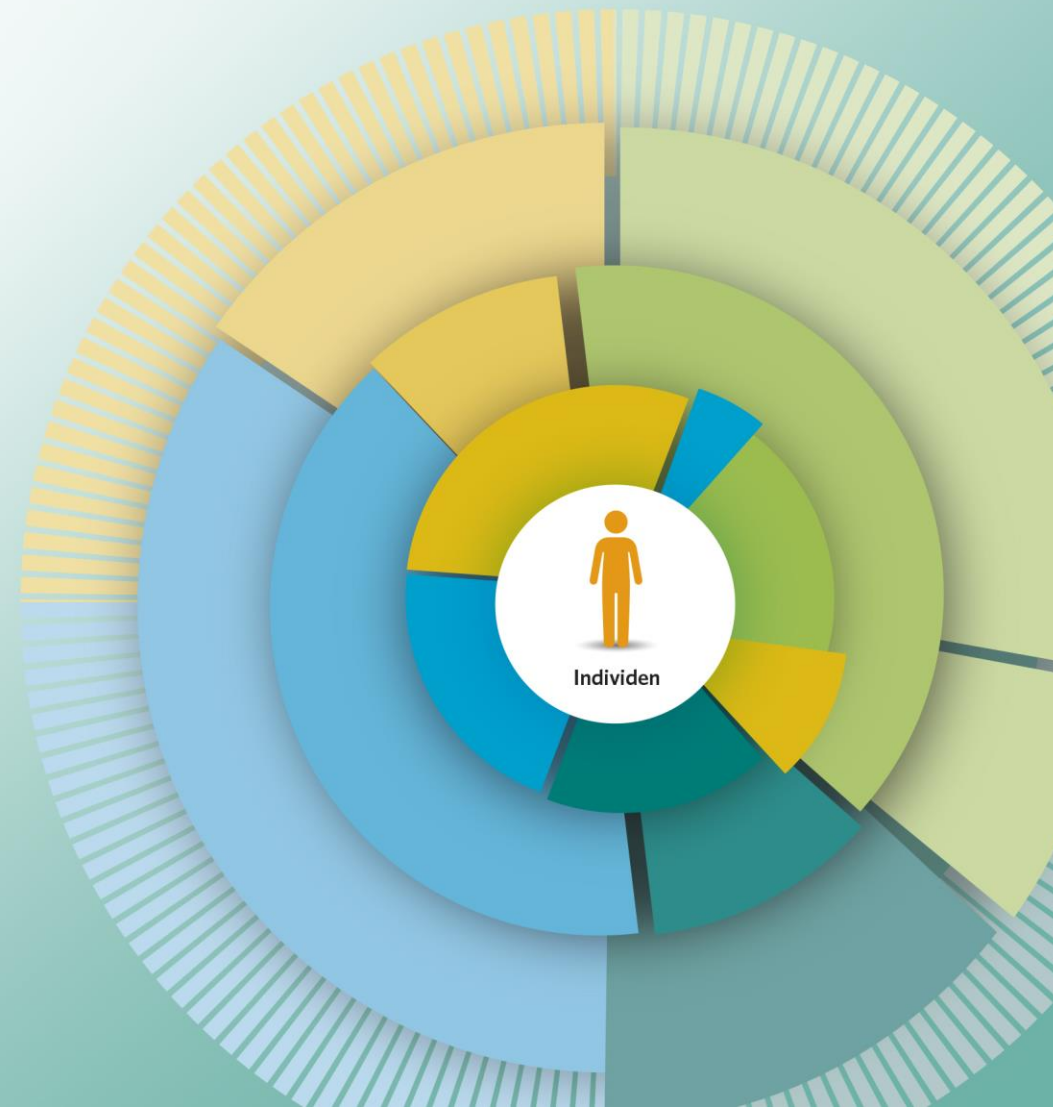
Adhd hos flickor och kvinnor

Adhd och autism

Adhd och intellektuell funktionsnedsättning

**Stegvisa insatser – rätt stöd,
på rätt nivå och i rätt tid**

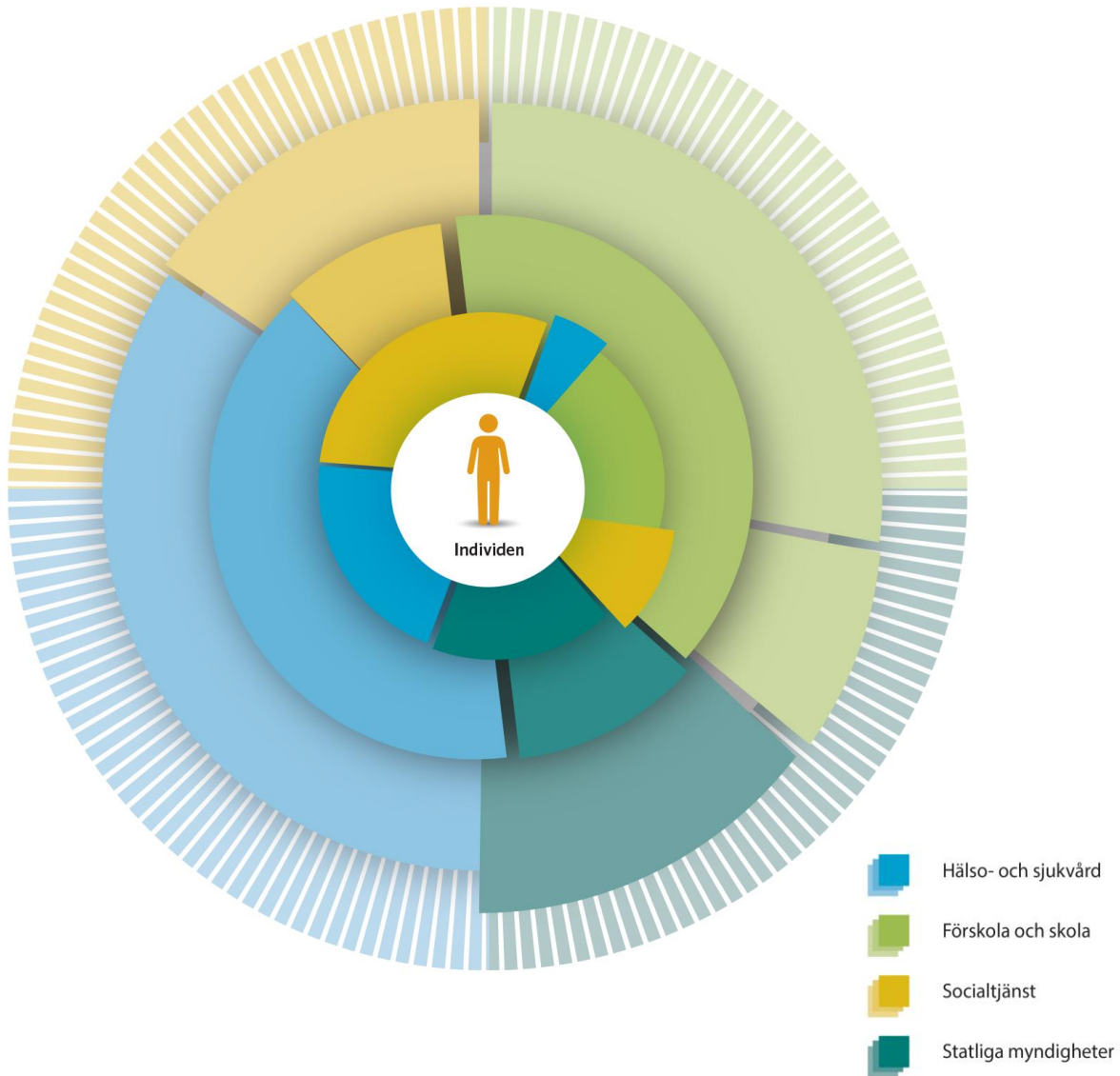
Stegvisa insatser

Behovet styr insatsers innehåll och omfattning.

Kartlägg eller utred så mycket eller lite som behövs för att ge rätt stöd.

Sätt in stöd direkt när behov identifierats - många insatser kan ges utan diagnos.

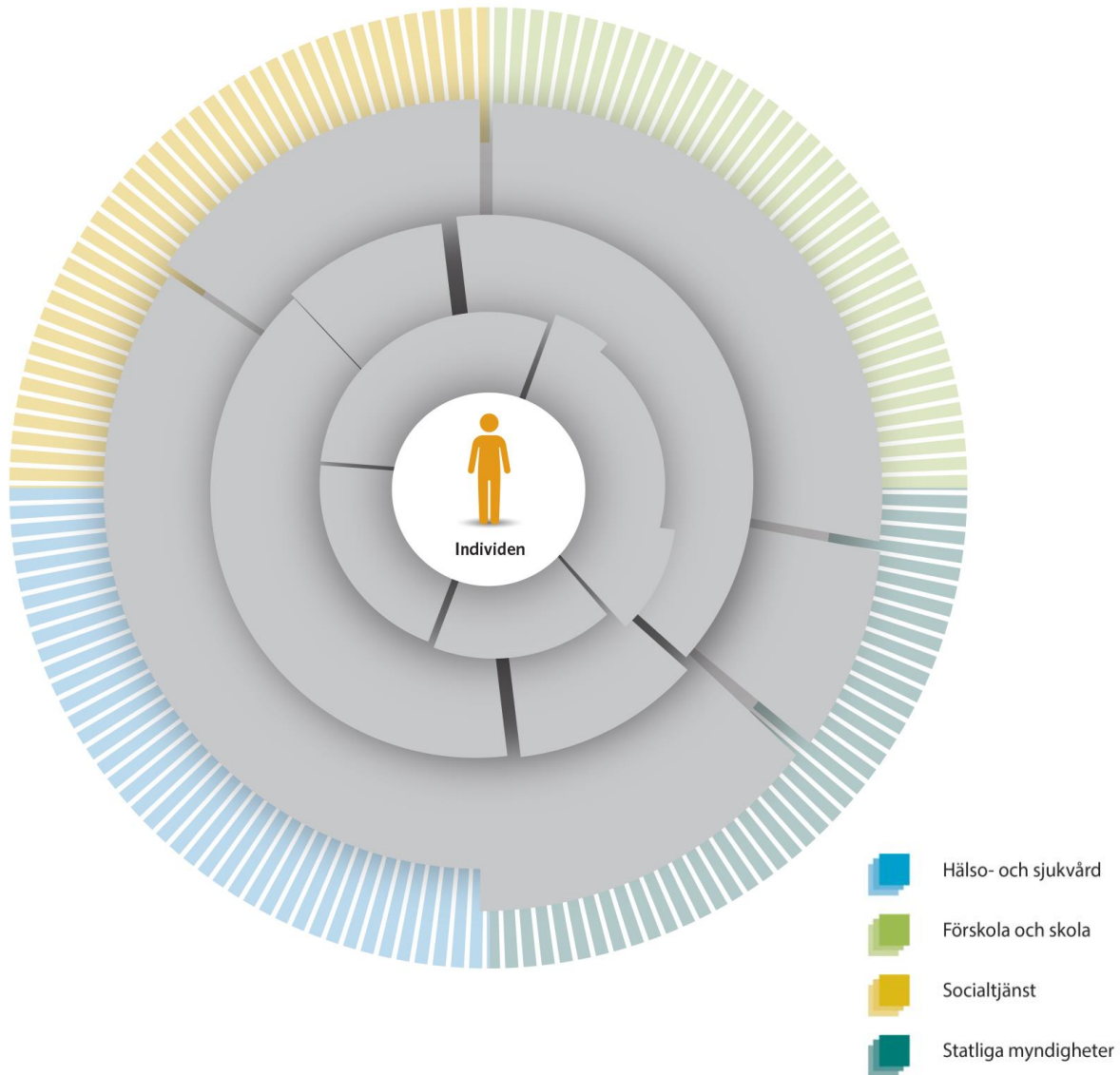
Rätt stöd säkras genom systematisk uppföljning.

Främjande och förebyggande insatser

Gynnar alla oavsett svårighetsgrad och minskar negativa konsekvenser av adhd och autism.

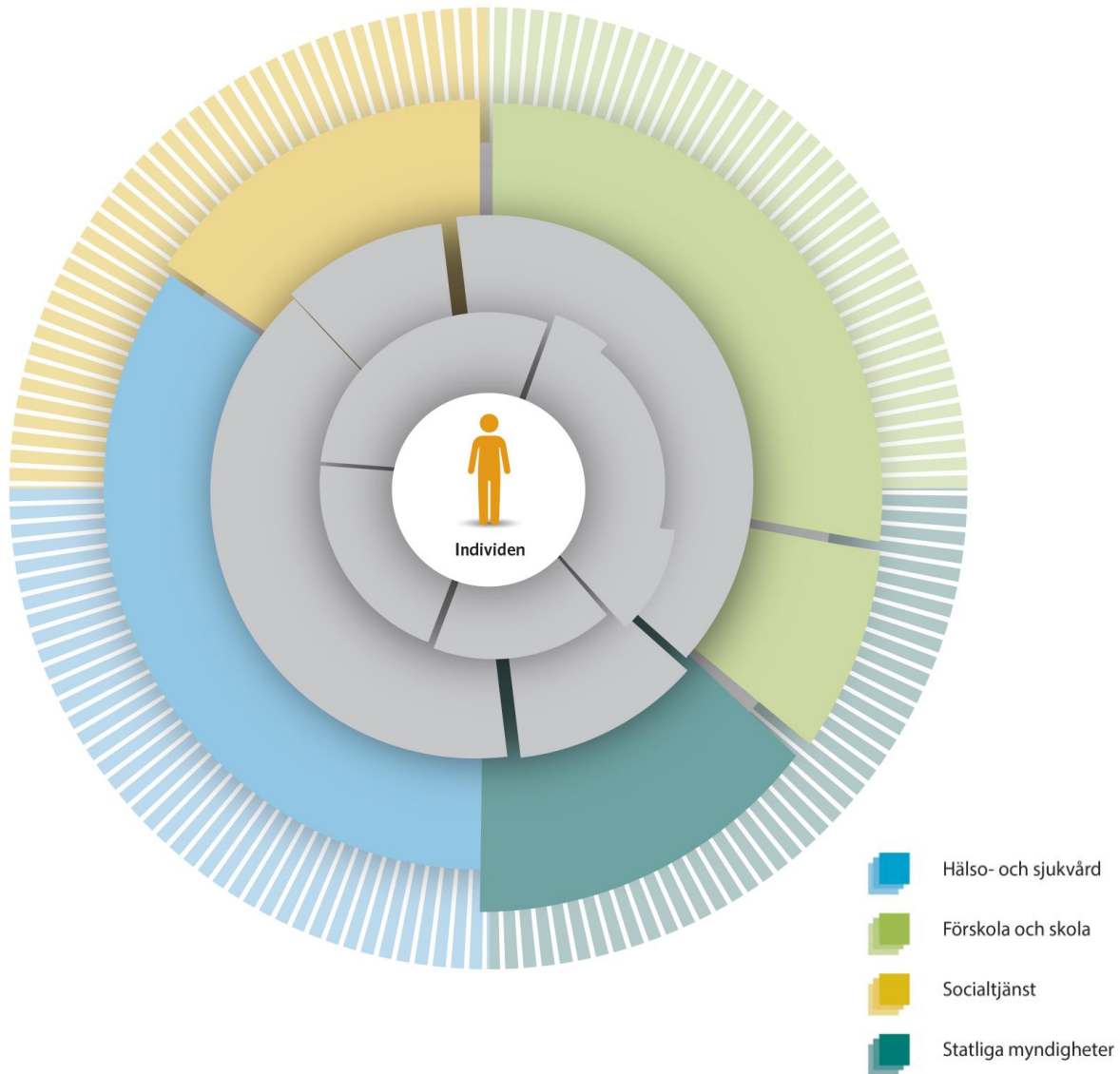
Bemötande och kommunikation, tillgängliggörande av miljön i förskola, skola och arbetsliv.

Tidiga insatser

Första kartläggning och tidiga stödinsatser, i förskolan, skolan eller via ungdomsmottagningen, i primärvården eller första linjen, studenthälsan eller företagshälsovården.

Kan vara tillräckligt för vissa och ges i väntan på ytterligare stöd till de som behöver mer.

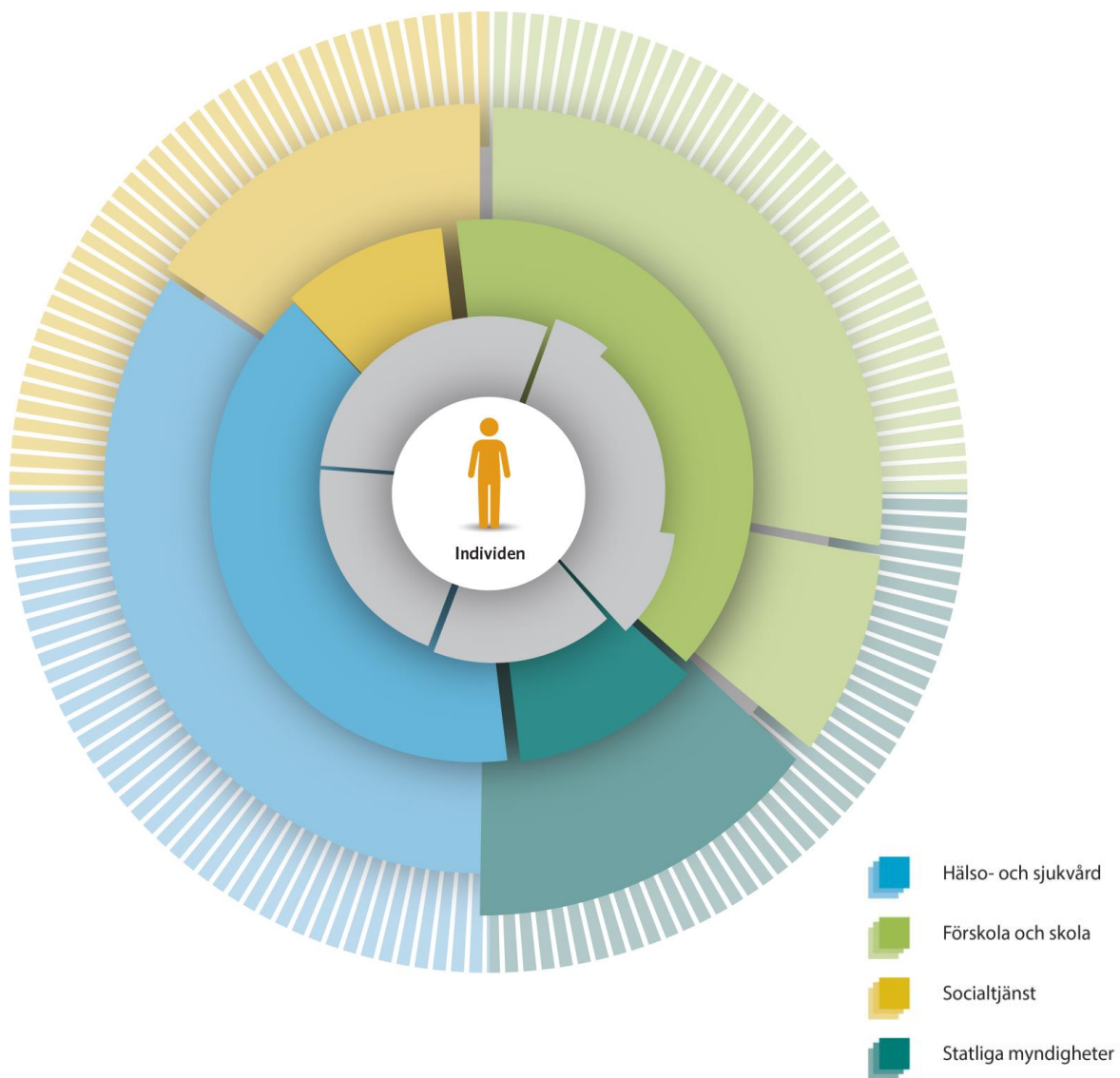

Riktade och specialiserade insatser

Utredning, diagnosspecifik behandling, systematisk uppföljning och samverkan.

Stöd och anpassning i hemmet, i förskolan, i skolan och på arbetet.

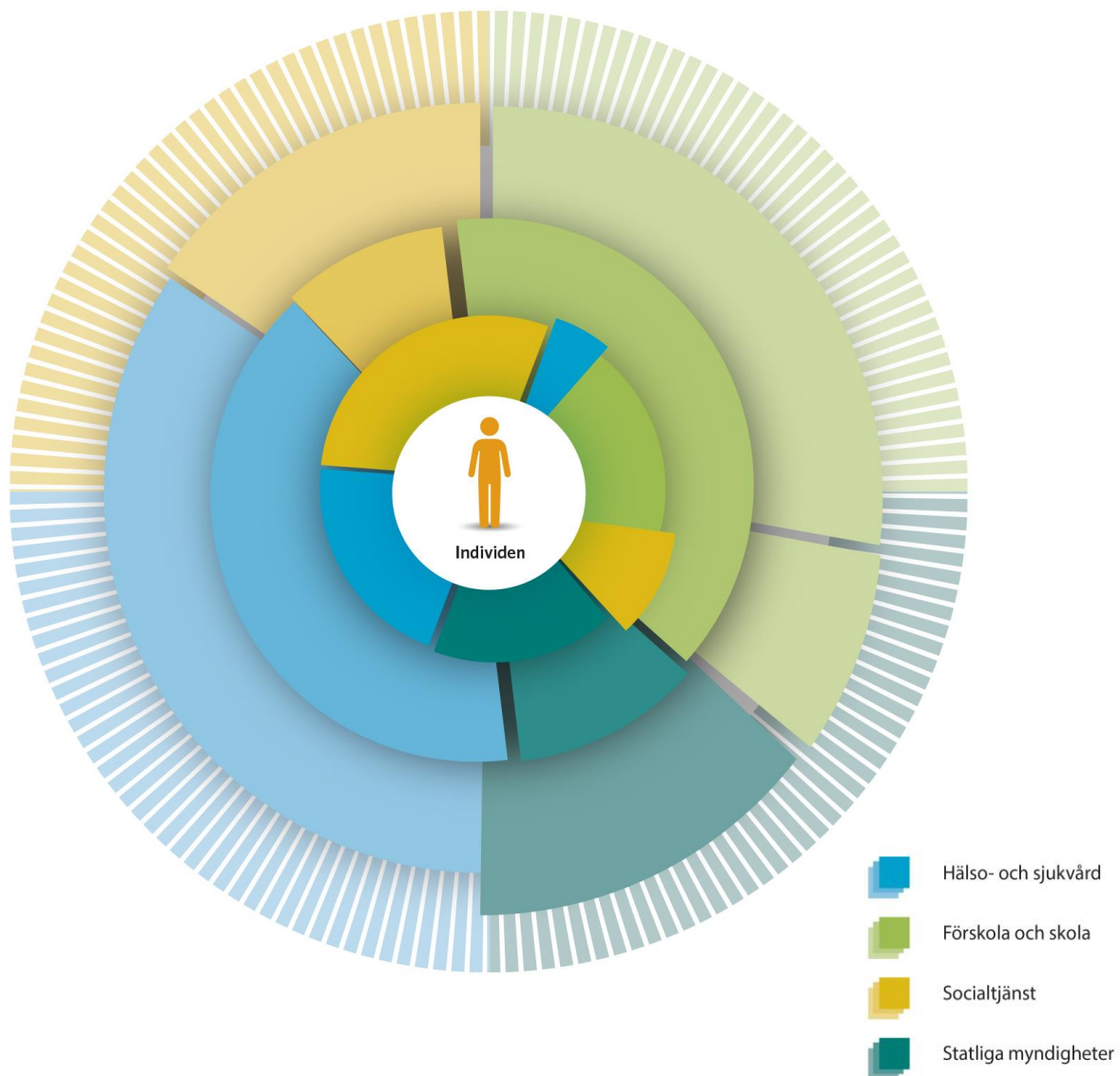
Närstående som resurs och stöd till närstående.

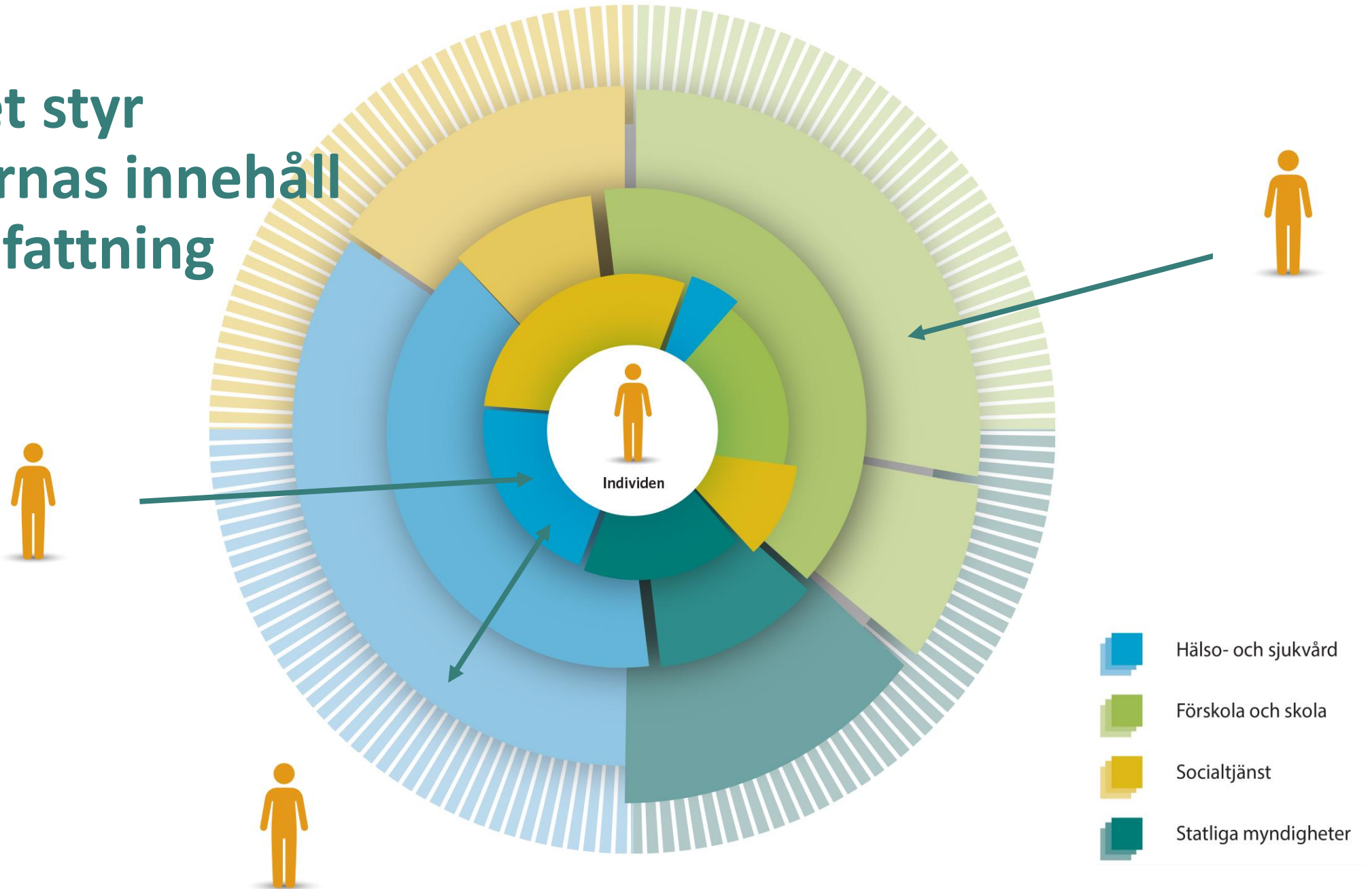
Insatser vid komplexa behov

Kompletterande utredning och mer intensiva insatser som ges integrerat via sjukvården, socialtjänsten, skolan, Arbetsförmedlingen, SiS, Kriminalvården, vård- och stödsamordnare.

Kan behövas under en period eller varaktigt.

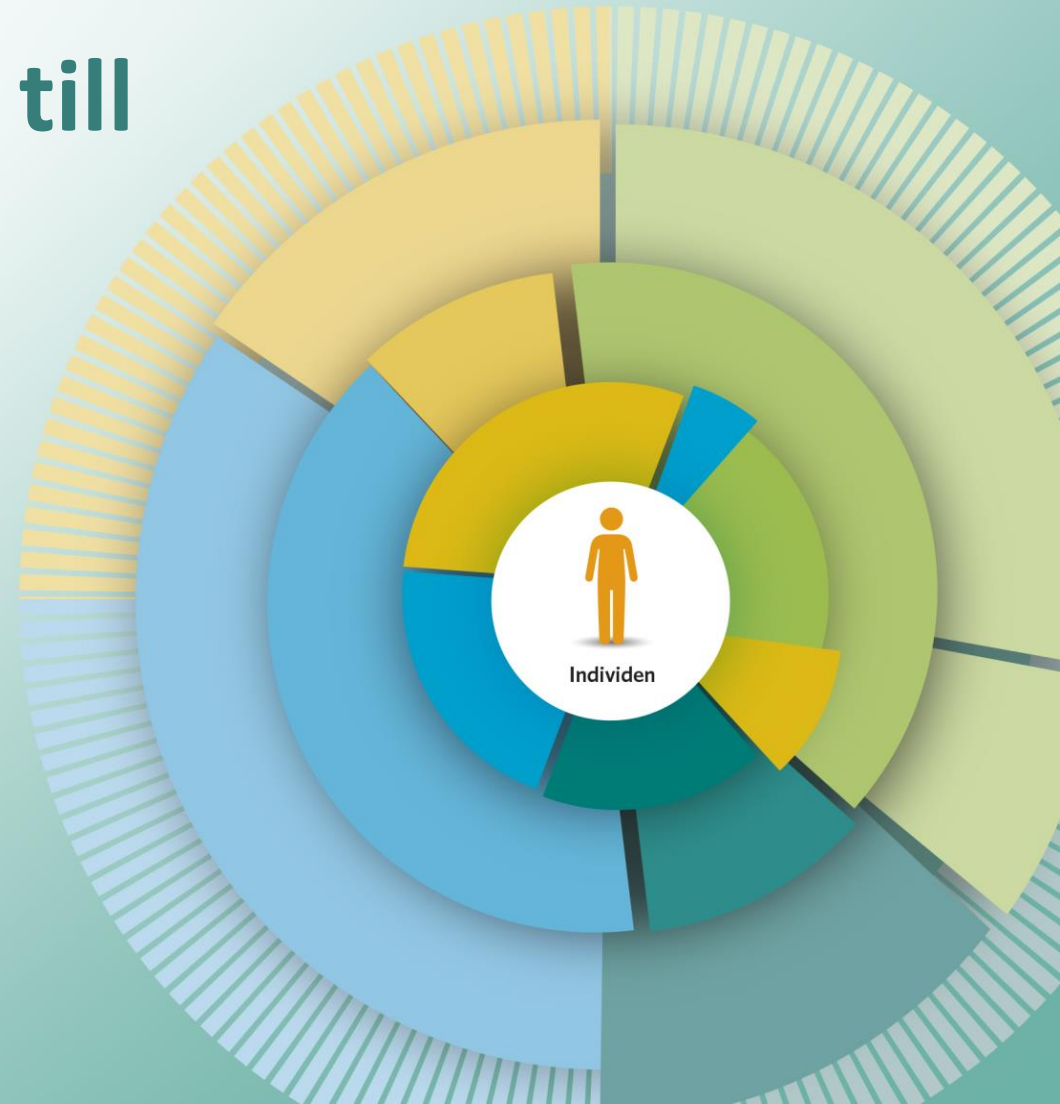

Behovet styr insatsernas innehåll och omfattning

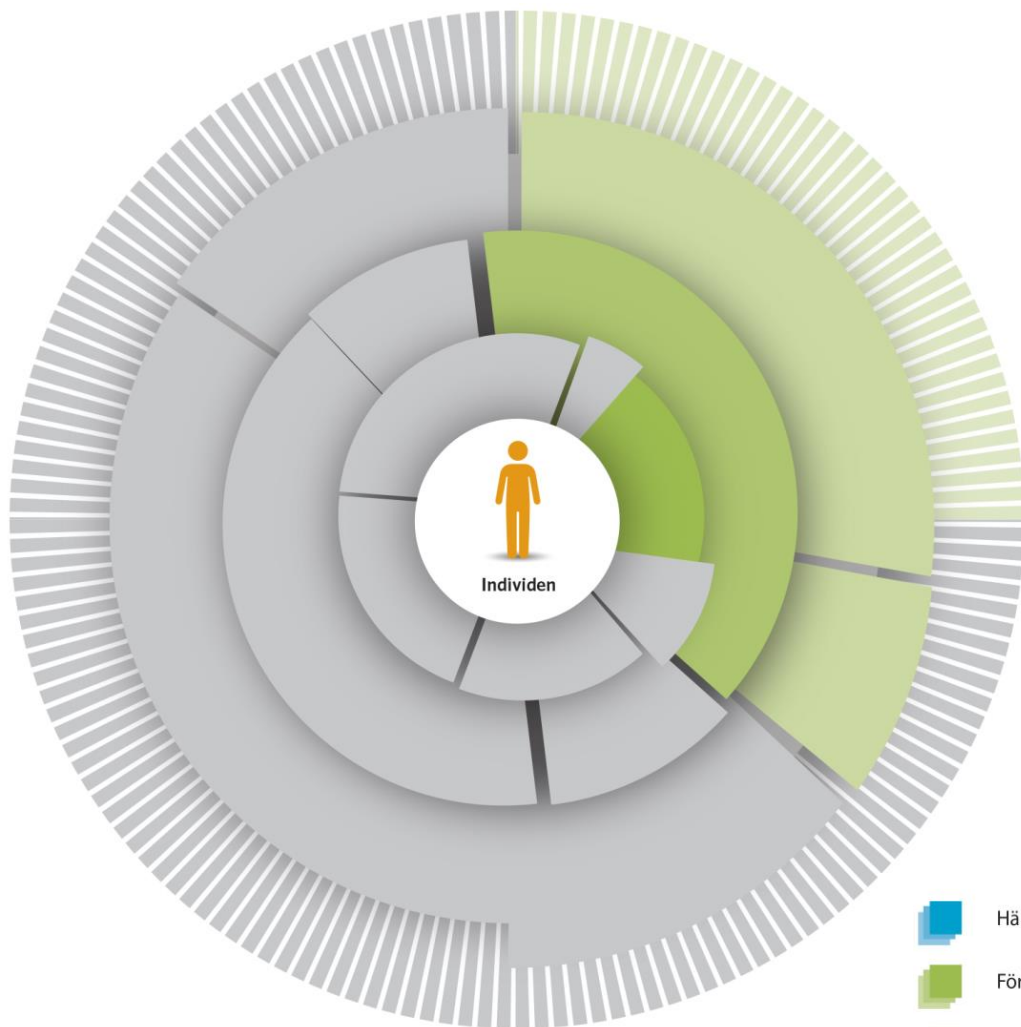

Tidiga insatser

– stöd nära i tiden i förhållande till att behovet uppstår

Förskolan och skolan

PROGRAM
Adhd
1. Nivå och process
2. Om tillståndet
3. Tidiga tecken och tidig upptäckt
4. Förebyggande insatser
5. Kartläggning och utredning
6. Behandling och stöd
7. Kommunikation och delaktighet
8. Uppföljning på individnivå
9. Uppföljning på verksamhetsnivå
10. Lagar och regler

- Hälsa- och sjukvård
- Förskola och skola
- Socialtjänst
- Statliga myndigheter

4. Förebyggande insatser

Tillgängliggöra förskolans lärmiljö

Att tillgängliggöra lärmiljön är särskilt främjande för barn som har svårigheter att styra och reglera uppmärksamhet, aktivitetsnivå och impulser.

Tillgängliggöra skolans lärmiljö

Att tillgängliggöra lärmiljön är särskilt främjande för elever som har svårigheter att styra och reglera uppmärksamhet, aktivitetsnivå och impulser.

Främja skolnärvaro

Skolan kan genom ett långsiktigt, strategiskt och proaktivt arbete främja elevers skolnärvaro.

Förebygga skolfrånvaro

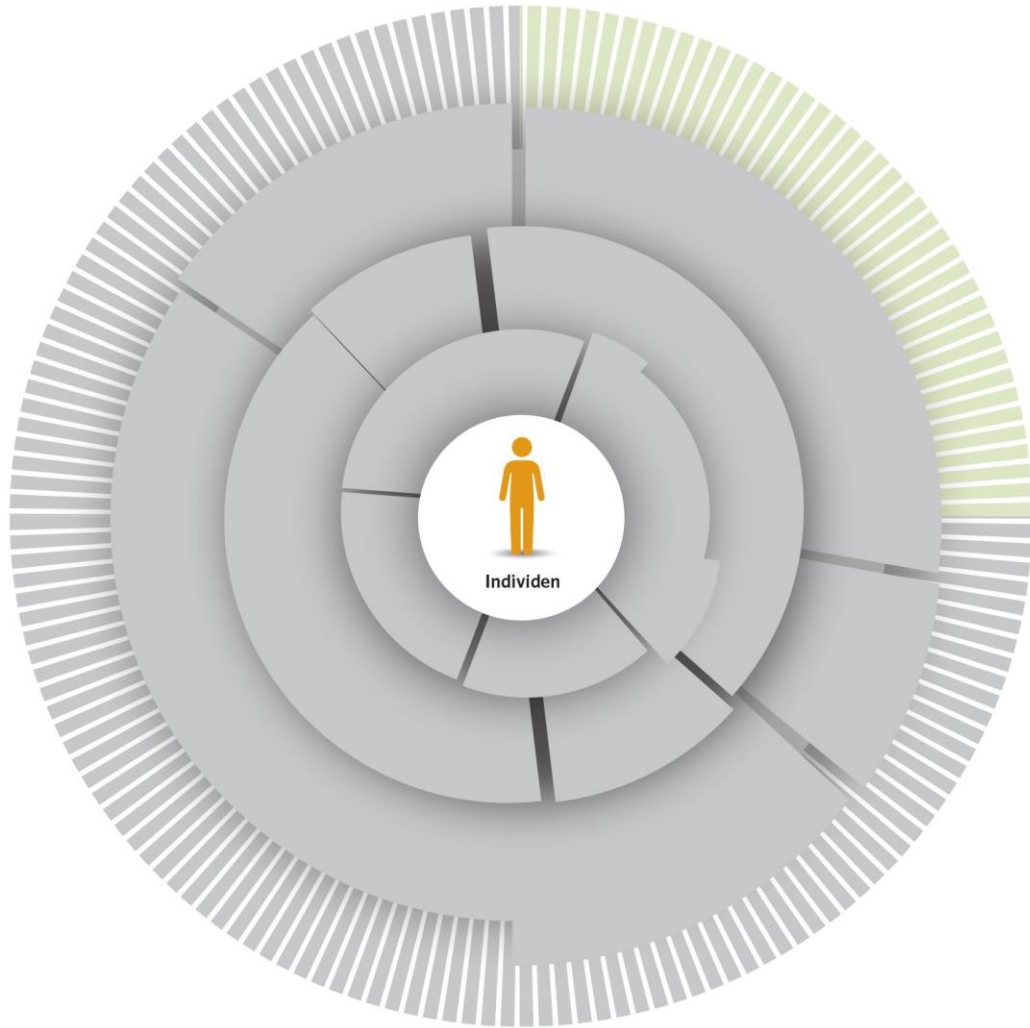
Skolans arbete för att förebygga skolfrånvaro hos elever med svårigheter att styra och reglera uppmärksamhet, aktivitetsnivå och impulser.

Förebygga och bemöta problemskapande beteende

Bemötande kan ha stor betydelse för att förebygga problemskapande

Främjande och förebyggande insatser för alla elever

[Kartläggning av lärmiljöer](#)

[Tillgängliggöra skolans lärmiljö](#)

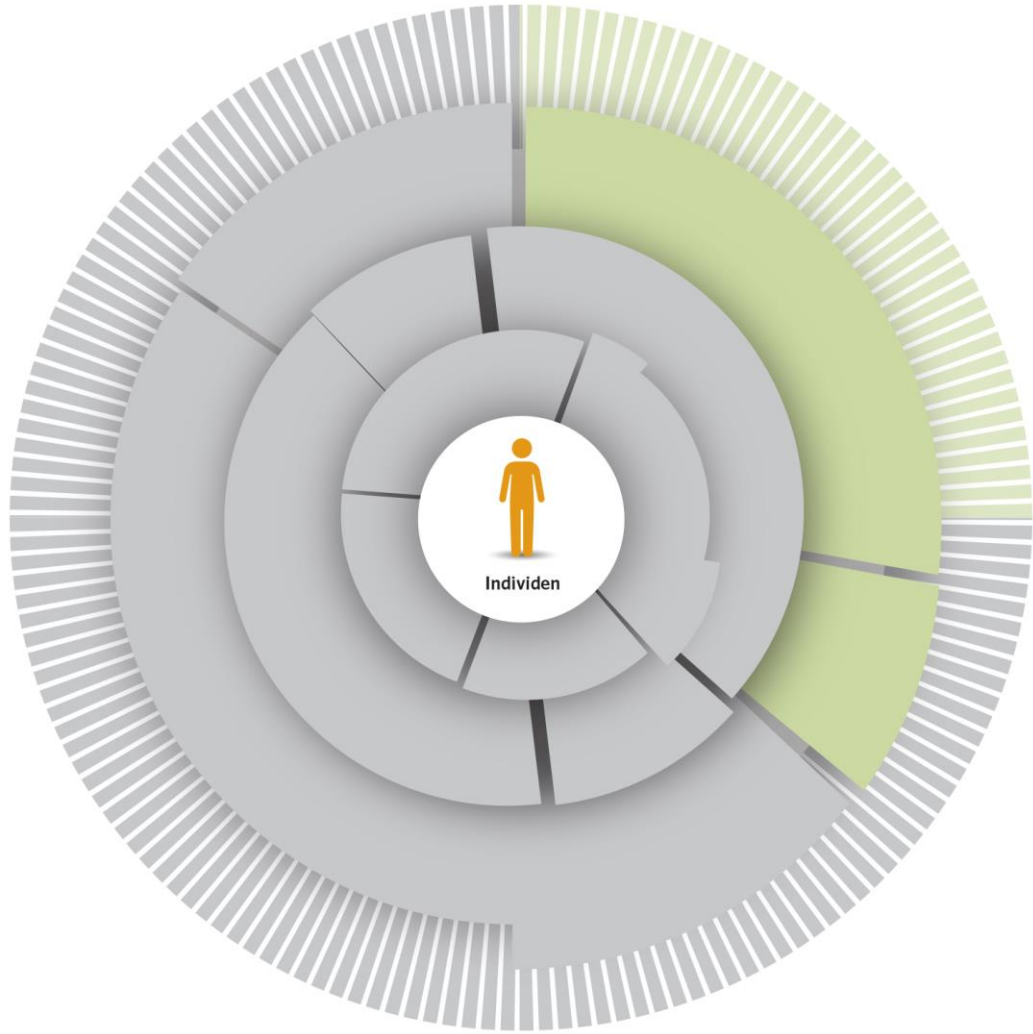
[Främja skolnärvaro](#)

[Förebygga skolfrånvaro](#)

[Förebygga suicid](#)

[Bemötande och förhållningsätt vid adhd](#)

[Problematiskskolfrånvaro - Riksförbundet Attention](#)

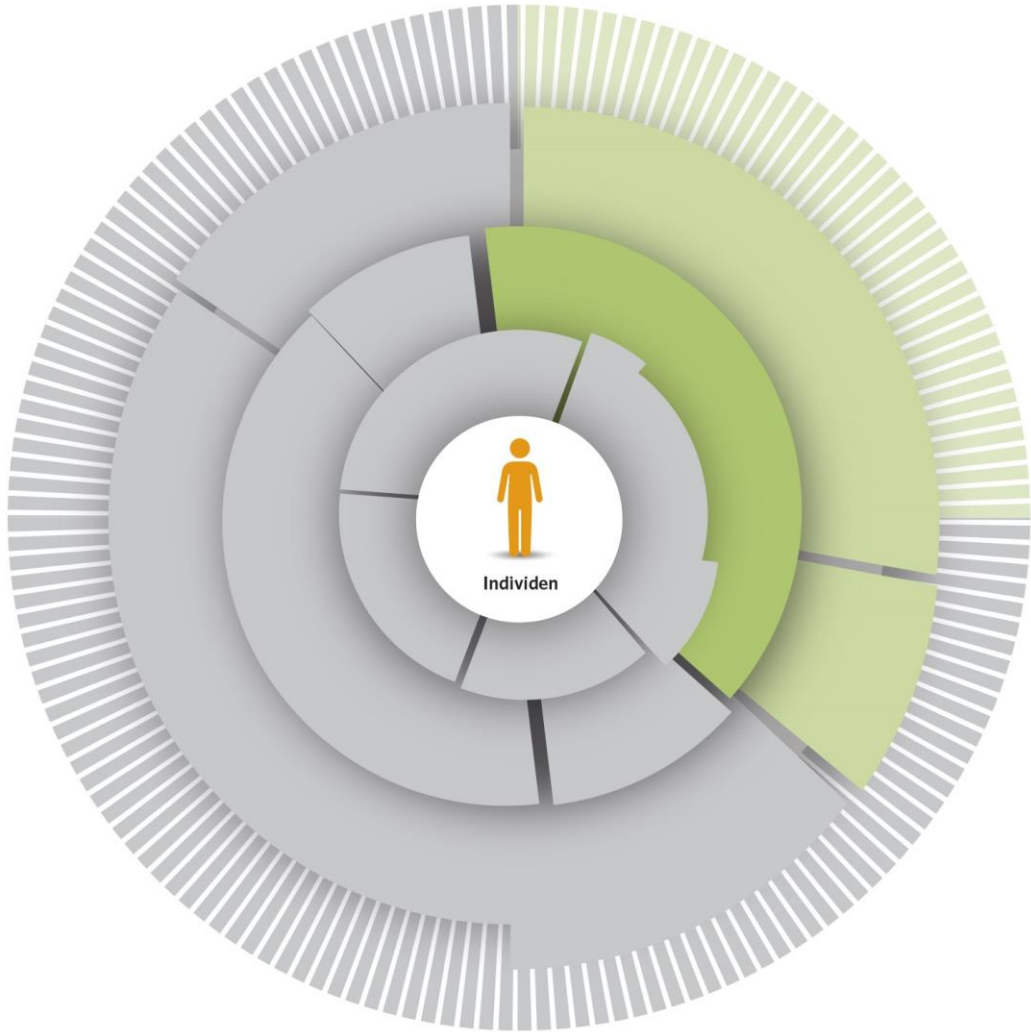
Tidiga insatser för många elever

Tidiga tecken i skolan

Agera på tecken

Extra anpassningar

Förebygga och bemöta problemskapande beteende

Insatser för specifika elever

Utredning av orsaker till skolfrånvaro

Utreda elevers behov av särskilt stöd

Extra anpassningar

Särskilt stöd och åtgärdsprogram

Insatser vid problematisk frånvaro

Orosanmälan

Våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck

Samverkan och samordning av insatser

SIP

Insatser för specifika elever

Utredning av orsaker till skolfrånvaro

Utreda elevers behov av särskilt stöd

Extra anpassningar

Särskilt stöd och åtgärdsprogram

Insatser vid problematisk frånvaro

Orosanmälan

Våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck

→ Samverkan och samordning av insatser

→ SIP

Följa upp ledning och stimulans i förskolan och skolan +

Följa upp tillgänglighet i lärmiljöer +

Följa upp stöd till barn i förskolan +

Följa upp extra anpassningar +

Följa upp särskilt stöd +

Underlag att använda för uppföljningen +

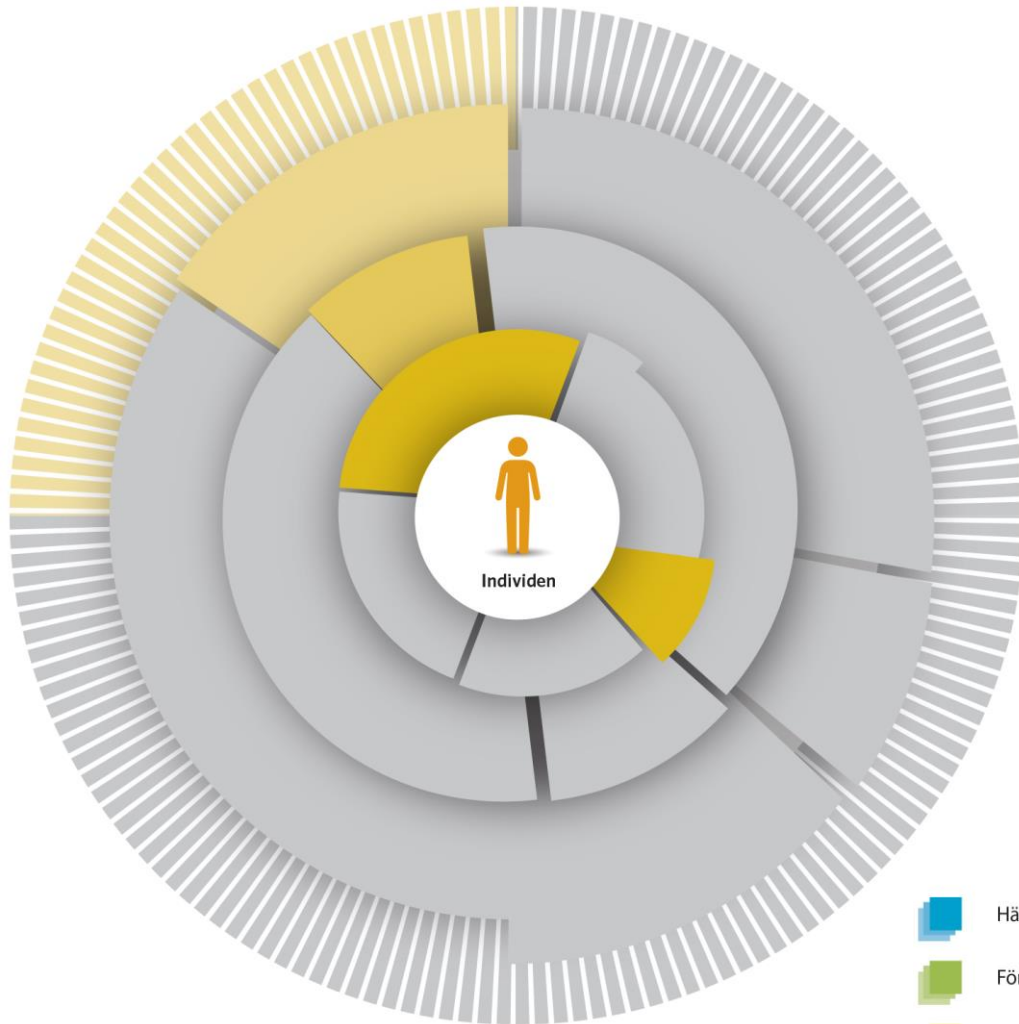
Dokumentera +

Uppföljning

[Uppföljning av stödinsatser i förskolan och skolan](#)

[Skolans systematiska kvalitetsarbete](#)

Socialtjänsten

- Hälsa- och sjukvård
- Förskola och skola
- Socialtjänst
- Statliga myndigheter

PROGRAM
Adhd
1. Nivå och process
2. Om tillståndet
3. Tidiga tecken och tidig upptäckt
4. Förebyggande insatser
5. Kartläggning och utredning
6. Behandling och stöd
7. Kommunikation och delaktighet
8. Uppföljning på individnivå
9. Uppföljning på verksamhetsnivå
10. Lagar och regler

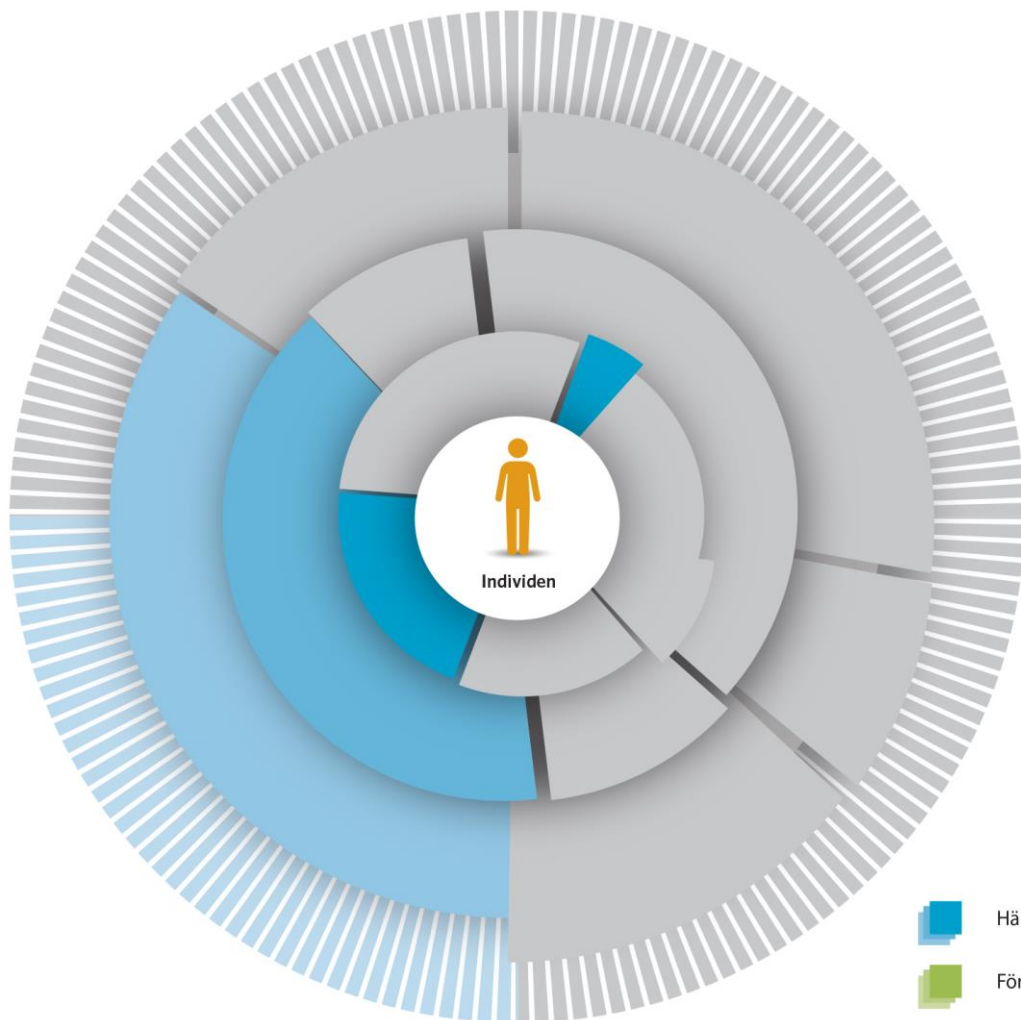
6. Behandling och stöd
Insatser med stöd av LSS
Individer med funktionsnedsättning kan ha rätt till stöd och hjälp i det dagliga livet, enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).
Beardslees familjeintervention
Manualbaserad metod för att stödja familjen och uppmärksamma och möta barnens behov för att minska risken för att barnen drabbas av psykiska besvär.
Föra barnen på tal
En manualbaserad metod med tillhörande loggbok som ska stödja föräldrar i föräldraskapet.
Barn placerade i samhällsvård
Insatser där barn eller ungdomar placeras i samhällsvård enligt Socialtjänstlagen (SoL) alternativt Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

Syftet med den nya socialtjänstlagen

- Nå människor tidigt innan problemen växer sig stora
- Sänka trösklarna, ge insatser på ett enklare sätt än idag
- Utgå från vetenskap och beprövad erfarenhet

VIP kompletteras nu med insatser och texter som följer den nya lagen, tex *Tidiga insatser i socialtjänsten*.

Hälsa- och sjukvården

Individen

PROGRAM

Adhd

1. Nivå och process
2. Om tillståndet
3. Tidiga tecken och tidig upptäckt
4. Förebyggande insatser
- 5. Kartläggning och utredning**
6. Behandling och stöd
7. Kommunikation och delaktighet
8. Uppföljning på individnivå
9. Uppföljning på verksamhetsnivå
10. Lagar och regler

- Hälsa- och sjukvård
- Förskola och skola
- Socialtjänst
- Statliga myndigheter

5. Kartläggning och utredning

Initial kartläggning på primärvårdsnivå, vuxna

Generell kartläggning av psykisk ohälsa och bidragande orsaker. Vägledande inför tidiga insatser, diagnostisk utredning och remittering.

Initial kartläggning på specialistnivå, vuxna

Generell kartläggning av psykiatriska symtom och bakomliggande eller bidragande orsaker hos vuxna. Vägledande inför diagnostisk utredning och val av stöd- och behandlingsinsatser.

Diagnostisk utredning, vuxna

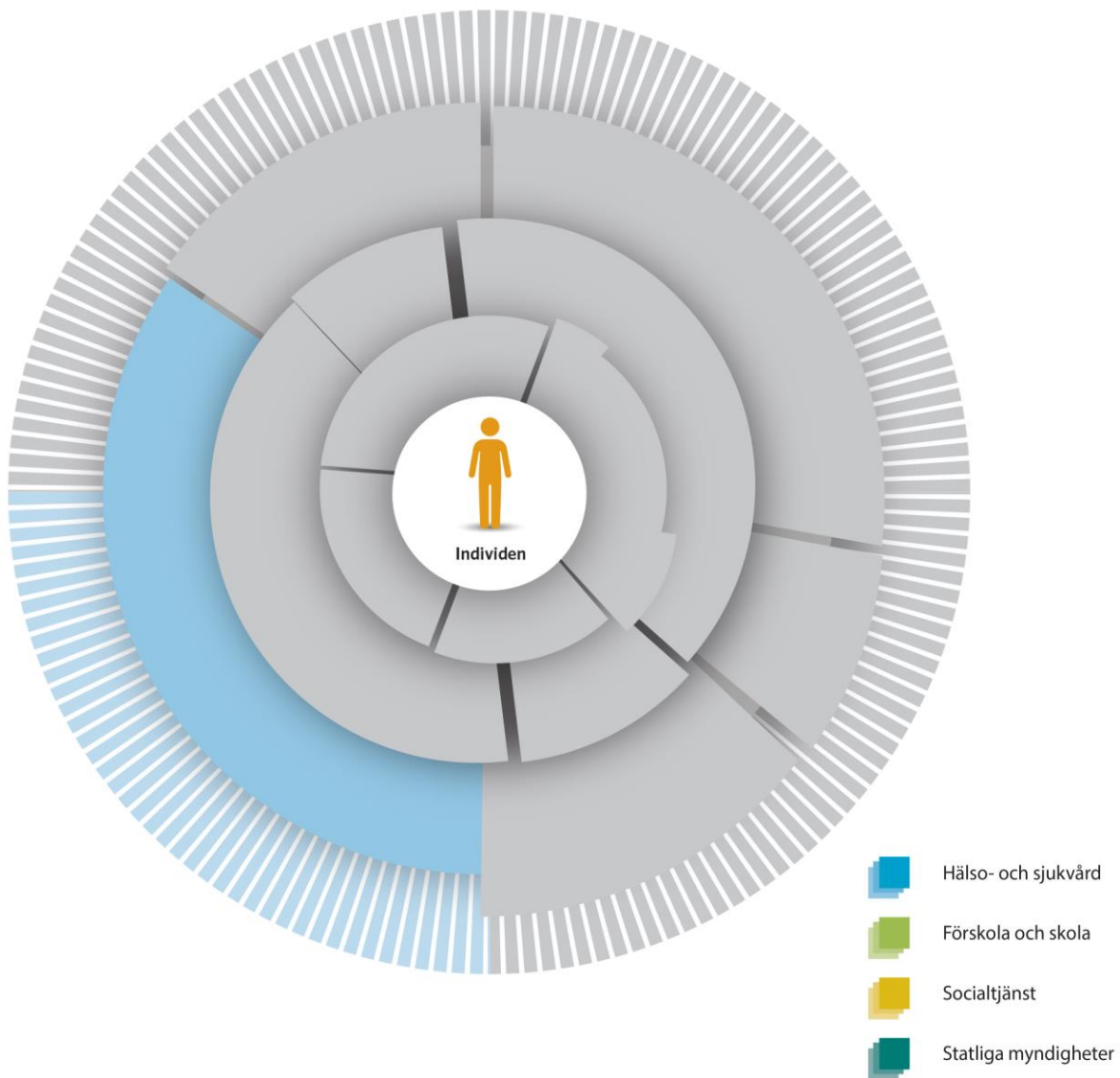
Diagnostisk utredning av adhd görs på basis av genomförd initial kartläggning. Anamnesen och klinisk bedömning kompletteras och riktas mot frågeställningen.

Kompletterande utredning, vuxna

Kompletterande utredning vid diagnostiskt oklara fall eller komplex problematik hos vuxna. Utredningen bygger vidare på initial kartläggning och diagnostisk utredning.

Initial kartläggning på primärvårdsnivå

Generell kartläggning av psykiska besvär och bidragande orsaker.

- Vägledande för val av insatser.
- Identifierar vilket stöd som kan ges direkt.
- Utgör grund för ställningstagande till diagnostisk utredning för adhd.
- Hämtar in kompletterande anamnestiskt underlag för en välgrundad frågeställning, inklusive information från förskolan/skolan.

[Initial kartläggning på primärvårdsnivå barn och ungdomar](#)

Tidiga, rådgivande och psykosociala insatser

Ges direkt när behov identifierats. Utgår och anpassas utifrån aktuella symtom, funktion och behov och förutsätter inte diagnos.

- Begripliggöra svårigheter, information och råd för ökad hanterbarhet
- Egenvårdsråd, levnadsvanor, sömn, stress
- Kognitivt stöd och anpassningar, råd om bemötande och kravnivå
- Minska stressorer i livet – familjerådgivning, företagshälsovård
- Stöd och anpassning i förskolan och skolan, på arbetet
- Stöd i föräldraskapet – föräldrastödsprogram via kommunen
- Samverkan, SIP vid behov
- Uppföljning

[Rådgivning och psykosocialt stöd barn och ungdomar](#)

[Rådgivning och psykosocialt stöd vuxna](#)

Det här kan vi göra

Primärvården

- Begripliggöra reaktioner på stressorer i livet
- Egenvårdsråd och stöd
- Råd om anpassning och kognitivt stöd
- Psykologisk behandling
- Samverka och lotsa
- Följa upp

Specialistvården

- Behovsanpassa utredning och insatser
- Ge information om adhd och autism
- Kognitivt stöd och psykologisk behandling
- Läkemedelsbehandling
- Insatser för närstående
- Samordna insatser
- Behandla samtidiga psykiatriska tillstånd
- Följa upp

Förskolan/skolan

- Anpassa miljön och bemötandet
- Öka vuxenstödet
- Göra pedagogiken tydlig
- Avgränsa uppgifter
- Tydliga instruktioner
- Feedback, uppmuntran och beröm
- Förebygga problemskapande beteende

Socialtjänsten

- Anpassa bemötandet och insatserna
- Använda strategier och kognitivt stöd
- Strukturera, förenkla och prioritera
- Erbjud tidiga insatser, stöd- och behandlingsprogram
- Samordna insatser

Bup Skåne anpassar verksamheten i linje med den stegvisa vården i VIP adhd

Vi började med en handlingsplan

för förbättrat omhändertagande av barn med svårigheter att styra och reglera uppmärksamhet, aktivitetsnivå och impulser, som beskriver:

- varför vi behövde ställa om
- hur omställningen görs i samverkan med andra för barnet viktiga verksamheter.

Vänder sig till chefer och all personal på alla vårdnivåer.

Omställningen enligt VIP adhd i korthet

- Första linjen och specialist Bup har båda uppdrag kring målgruppen
- Stöd direkt när behov identifierats vid svårigheter med koncentration, impulsivitet, aktivitetsnivå
- Utreder så mycket som behövs för att kunna ge rätt insats
- Flera insatser kan ges utan diagnos
- Insatser startar redan på Bup Skåne online

Tips, råd och hjälp för unga och närstående på [Bup Skåne online](#).

Innebär en ny vårdkedja för målgruppen

- En väg in ger råd och stöd och triagerar vid behov till rätt vårdnivå.
- Utökad uppdrag för Första linjen.
- Bup Skåne säkerställer ett differentierat utbud av stöd och insatser som i högre grad utgår från behovet hos det specifika barnet eller ungdomen på rätt vårdnivå.

Första linjens uppdrag

- **Initial kartläggning av psykiska besvär och bidragande orsaker**
Generell kartläggning av psykiska besvär och bidragande orsaker är vägledande inför tidiga insatser, diagnostisk utredning och remittering.
- **Rådgivning och psykosocialt stöd på primärvårdsnivå** Ges direkt när behov identifierats. Utgår och anpassas utifrån aktuella symtom, funktion och behov och förutsätter inte diagnos.

Tidiga insatser oavsett vårdnivå

- Psykoedukation, råd och stöd i form av artiklar och filmade föreläsningar på [Bup Online](#) om svårigheter att styra och reglera uppmärksamhet, aktivitetsnivå och impulser.
- COPE 3-6 år
- Känslostarka barn, digital version, föräldrar till barn 6–12 år.
- Känslostarka barn på plats, föräldrar till barn 6–12 år.
- Hantera vardagen, digital version (6–12 år, ungdomsversion på gång).
- Stötta din tonåring, digital version, föräldragrupp, från 13 år.
- Föräldrakurs på nätet för barn (4–12 år) respektive ungdomar (13–17 år), digital insats.

Bup Skåne Online

Digital En väg in

Fokus målgrupp **barn, unga och viktiga vuxna**

Webbtjänsten **framtagen tillsammans** med målgrupperna

Tillgänglighet dygnet runt årets alla dagar

Primärprevention, främjande och förebyggande nivå

Komplement och **påbyggnad** till övrigt utbud

Fakta, självhjälp och **kontakt**

Samlad och digital ingång kring psykisk (o)hälsa

Digitalt partnerskap till andra aktörers digitala utbud och kontaktvägar med kvalitetssäkrat innehåll, till exempel UMO.se, BUP.se, andra regionala och privata aktörer, kommuner, ideella aktörer med flera.

Bup Skåne Online

Orolig för vad som händer i världen?

Många är oroliga för allt som händer i världen. Här hittar du aktuell information och råd.

Om du oroar dig mycket eller känner ångest

Att känna oro ibland är normalt. Ångest kan vara obehagligt men det är inte farligt.

Vad ska jag göra när jag känner mig stressad?

Mycket stress kan vara jobbigt, men det finns flera saker du kan göra för att stressa mindre.

Koncentrationsproblem, impuls kontroll och adhd

Att ha svårt att koncentrera sig ibland är vanligt. Särskilt om du är stressad eller har sovit dåligt.

Din psykiska hälsa

En god hälsa är att må bra både fysiskt och psykiskt. Det finns mycket du kan göra för att få koll på din psykiska hälsa.

Alkohol- och drogproblem

Alla droger skadar kroppen och kan leda till beroende. Därför är det viktigt att vara försiktig och avstå från alkohol och droger.

Psykoedukation på Bup online

Koncentrationsproblem, impulskontroll och adhd

För dig som är ung

Att ha svårt att koncentrera sig eller styra sina impulser ibland är vanligt. Särskilt om du känner dig stressad, orolig eller har sovit dåligt.

Att ha koncentrationsproblem och andra svårigheter kan vara väldigt jobbigt och göra det svårare att klara av olika saker i vardagen. Du kanske tycker det är jobbigt i skolan eller ofta känner dig stressad och rastlös.

Det kan också kännas jobbigt att leva upp till alla krav och förväntningar. Kom ihåg att du alltid har rätt att få hjälp och stöd, oavsett om du har en diagnos eller inte.

Vad kan jag göra själv för att må bättre?

Har jag adhd?

Vad är adhd?

Utredning och att få en diagnos

Vad finns det för hjälp?

Länkar till andra bra sidor

Chatt och kontakt

För dig som är viktig vuxen

Det är vanligt att barn och unga har svårt att koncentrera sig och styra sina impulser. Det kan till exempel bero på stress, oro eller dålig sömn. Ditt stöd är viktigt, oavsett om barnet har en diagnos eller inte.

Att ha koncentrationsproblem och andra svårigheter kan vara påfrestande och göra det svårare för barnet att klara av olika saker i vardagen. Barnet kanske tycker det är jobbigt i skolan eller ofta känner sig stressad och rastlös. Under puberteten är det också vanligt att unga har sämre impulskontroll och känner många starka känslor. Oavsett om barnet har en diagnos eller inte har hen rätt att få hjälp och stöd i skolan när det behövs.

Vad kan jag som vuxen göra?

Har barnet adhd?

Vad är adhd?

Utredning och diagnos

Vad finns det för hjälp?

Mer information och råd

Sök hjälp och ta kontakt

Digitala konsultationsträffar

Tack för att ni har lyssnat!

[Film om VIP adhd och autism \(11 min\)](#)

[Film om VIP adhd och autism, syntolkad version](#)

[Introduktionsvideo – Att navigera i VIP adhd on Vimeo](#)

Kontakt

Gunilla Granholm

Specialistpsykolog Bup Skåne

Ordförande NAG adhd och autism

gunilla.granholm@skane.se

Frågor och reflektioner?